

OBČINSKA UPRAVA

Poučni stanovski list županom, občinskim tajnikom, občinskim svetovalcem in drugim javnim organom.

Izhaja vsakega 5. in 20. dne meseca, ter stane celoletno 8 kron, polletno pa 4 krone.

Dopise je pošiljati uredništvu »Občinska Uprava« v Ljubljani. — Rokopisi se ne vračajo.

Odgovorni urednik:

Dr. Vladimir Ravnihar.

Naročnino in oglase sprejema upravništvo »Občinske Uprave« v Ljubljani

Cena oglasom je za dvostopno petitno vrsto 20 vinarjev, večkratno inseriranje po dogovoru.

Občina kot stavbna oblast.

(Nadaljevanje.)

Stavbni predpisi.

Naznanilo stavbnega graditelja.

Kadar se hoče kaj na novo sezidati, prizidati ali prezidati, ali kaj takega popraviti ali preurediti, čegar izpeljava je odvisna od potrditve načrta, mora stavbni gospodar še pred pričetkom gradbe oblastvu naznaniti stavbnega graditelja kakor tudi vsako spremembo o izboru stavitelja.

Za stavitelje je postaviti le v to postavno opravilne osebe.

Pri vseh zasebnih stavbah mora biti stavbna pri-volitev in stavbni načrt, ki mora biti podpisan tudi od vsakokratnega stavitelja, pripravljen na stavbišču v upo-gled nadzorovalnim organom.

Odgovornost stavbnega gospodarja, od-nosno stavitelja, odstop od stavbnega načrta.

Da se bo držalo stavbnih črt in nivela, kakor je to določeno v stavbnem dovoljenju, in potrjenih stavbnih načrtov, je odgovoren ne samo stavbni go-spodar, ampak tudi stavitelj.

Z odstopi od odobrenega stavbnega načrta je tako ravnati, kakor pri prizidanju, prezidanju ali pri popravljanju in preurejanju že obstoječih poslopij.

Oblastvu je dolžnost zdaj pa zdaj se prepričati, se li gradba vrši dobro in natanko po načrtu.

Pričetek stavbe, odredbe iz javnih ozirov.

Kadar hoče stavbni gospodar kako poslopje po-polnoma ali deloma podreti, kakor tudi kadar hoče pričeti stavljenje, ki odvisi od dovoljenja ali odobrenja

načrta, mora to 48 ur poprej naznaniti oblastvu ust-meno ali pismeno.

Varnostne in cestno policijske odredbe, katere je določilo oblastvo o priliki stavbe ali podiranja kakega poslopja, mora vsakdo spolnovati, ako ne, zapade kazni.

Ako se stavbe ali popravljanja na poslopijih iz-vršujejo ob ali na javnih prehodih, se imajo vselej po-staviti predpisana svarilna znamenja, kadar ostaja čez noč stavbno gradivo na prostem, se morajo po-staviti svetilke v tolikem številu, kolikor je potreba.

Sploh se sme samo s posebno dovolitvijo stavb-nega oblastva na cestah, ulicah ali trgih polagati stavbno gradivo ali zmetavati pesek, gasiti apno, delati malto, ali napravljati kakršnokoli drugo stavbno delo.

Stavbni odri se imajo trdno napravljati in, v kolikor je treba zapirati proti javnem prehodu.

Ogradba naj se napravi praviloma dva metra od stavbne črte.

Stavbno gradivo.

Stavbni gospodar in stavitelj sta skupno odgo-vorna, da se za stavbo rabi samo dobro in trpežno gra-divo in tako, ki je primerno posebnemu načinu gradbe.

Zidna opeka.

Pravilna mera za zidno opeko je 29 cm dolgosti 14 cm širokosti in 6,5 cm debelosti.

Pri opeki za obloke, za tlak, za strehe, za žle-bove in za olepšave so pa dopuščene vse povoljne izmere.

Zidna debelost, stavbena vodi.

Debelost, ki jo mora imeti zid v primeri z velikostjo in sestavo stavbe, se ima v stavbnem na-črtu označiti, ter pri stavbni komisiji natanko presoditi.

Sosebno ima oblastvo odločevati tudi takrat, če bi se hotele napraviti drugačne sestave, kakor so bile dosedaj običajne.

Za debelost zidu velja kot obče pravilo:

a) ako v najzgornjem nadstropju globočina (širokost) sob ne presega 6'3 m, morajo biti v tem nadstropju glavni zidovi, če so kamniti 60 cm. debeli; če so pa iz opeke pa morajo biti le 45 cm debeli.

Ako presega globočina sob v omenjenem nadstropju 6'3 m mora znašati debelost kamnitega zidu 70 cm, debelost iz opeke stavljenega zidu pa 60 cm.

Pod debelostjo zidu je vselej umevati le debelost neometanega zidu, tedaj debelost zidu brez ometa.

b) Z vsakim nadstropjem navzdol mora glavno zidovje za 7'5 cm do 15 cm. debelejše biti, to pa se ravna po tem, kakor je strop sestavljen. Glavno zidovje pa se mora tudi skozi dve nadstropji enako debelo postaviti, ako se napravi zid v bližnjem spodnjem nadstropju za celih 15 cm debelejši, kakor je pa pri tleh.

c) Tla, ki se izkopljejo za stavbo, morajo stavitelji natanko preizkusiti, če treba se morajo s koli nabiti ter tako krajevnim razmeram primerno temelj napraviti popolnoma varen.

Podstavne brane in zveze se le takrat napravijo, ako ostanejo za vedno pod vodo.

Zidovje na obrežju in podstavno zidovje pri mlinih, pri tvornicah in drugih takih poslopih, katerih znožje moči tekoča voda, ali katero leži na takem kraju, kamor stopa za čas povodnji plavna voda, se mora, da te obvaruje pred spodkopanjem, obzidati z vezano steno, ki je vsaj nekoliko višja, kakor kamor sega voda, kadar je največja. To vezano obzidje mora biti zidano iz štirivoglatega kamna, ali pa iz kamna drugače obsekanega, z hidravličnim apnom ali pa s kakšnim enako dobrim vezilom.

Pri stavbah, ki leže v okolišju kake reke ali kakega potoka, se mora veža in pod vseh treh ležečih za stanovanje porabnih prostorov napraviti vsaj 32 cm nad najvišjim stanjem vode, in če se to doseči ne more, pa vsaj najmanj 32 cm nad tistim stanjem vode, ki se povrača v kratkih dobah. Na to treba tudi gledati, kjer le mogoče pri prezidanju že obstoječih poslopij.

Srednje zidovje mora biti tako močno, da se, ne zadevaje trdnosti stavbe, popolnoma vjema s splošnimi določili o postavljanju dimnikov.

Po navadi naj sicer ima vsaka hiša sama svoje lastno glavno zidovje, ako pa nastopijo take okolnosti, ki zahtevajo, da se dogovorno s sosedi naredi skupno zidovje, se mora to tako močno napraviti, da daje na obeh straneh posebno in ravno podlogo za streho in za strop.

Visokost stavb in notranjih prostorov.

Stanovalna poslopja ne smejo nad pritličjem nikakor imeti več ko štiri nadstropja ali tri nadstropja z visokim pritličjem.

Nove stavbe za in stavbe, ki so se prizidale ali prezidale, v obrtnijske namene, če leže v črti z drugimi poslopi in tudi v tem slučaju le glede sprednje ulične strani, se omejujejo na visokost 23 m, ki se meri pri poševnih tleh z najvišje točke tal.

V ozkih ulicah zamore oblastvo prepovedati graditi četrto nadstropje in pri stanovalnih poslopih in pri poslopih za obrtnijske namene utegne zaukazati omejitev visokosti spod 23 m, ako to zahtevajo zdravstveni oziri.

Oblastvu je pridržana pravica, da ne dovoljuje iz ozirov primernosti, da se v mestih stavijo proti ulicam obrnjena poslopja, ki nimajo enega gornjega nadstropja.

Prostori, ki se rabijo za stanovanja, morajo, ako so v obok zidani, najmanj 3'2 m, ako pa imajo raven strop, najmanj 3 m visoki biti.

Kleti, kletne luknje, loputnice.

Kleti se morajo s kletnim vhodom vred primerno v obok pozidati in sploh tako napraviti, da po tem takem niso na škodo javnim koristim, sosebno se ne smejo kleti nikdar napravljati pod javnim prehodom, ali pod vozno cesto.

Kletna okna, posebno če so kleti za shrambo lesa, ogla ali drugih lahko gorljivih stvari, ali če so okna obrnjena proti ognja nevarnim poslopijem, se morajo zavarovati z železnimi zatvornicami.

Kletne luknje se smejo na javnih prehodih napravljati samo s posebnim dovoljenjem stavbnega oblastva ter se morajo zapreti z močnim železnim okrižjem, ki se naj natanko stika z nivelom ceste.

Loputnice k kletem napravljati proti ulicam ali na hišnih vseh je brez izjeme prepovedano. Take loputnice se morajo odstraniti, kjer obstoje, če je le mogoče. (Dalje prihodnjič.)

Delavsko zavarovanje in občine.

(Nadaljevanje.)

5. Peta vrsta so tako zvane bratovske skladnice, ki morajo že po določilih občnega rudarskega zakona iz l. 1854 obstojati za vsak posamezni rudnik. Te blagajne urejuje na novo zakon z dne 28. julija 1889 drž. zak. št. 127, ki določa zlasti, da mora bolniščina, katero dajejo te blagajne svojim članom, znašati najmanj toliko, kot ona okrajnih bolniških blagajn. Delokrog teh bratskih skladnic pa je isti kot oni drugih bolniških blagajn, kajti pri bratski skladnici se zavarujejo člani ne le proti boleznim, marveč tudi proti nezgodam in celo proti starosti.

6. Šesta vrsta bolniških blagajn so društvene bolniške blagajne ali bolniška podporna društva, ki so ustanovljena na podlagi društvenega patenta iz leta 1852. Tudi pri teh mora štatutarna bolniščina dosežati minimalno podporo, ki jo določa naš zakon.

Razun teh šest vrst pa obstojajo tudi takozvane „registrovane pomožne blagajne“, katere je ustanovil in uredil zakon z dne 13. julija 1892 drž. zak. št. 202.

Pri vseh sedmih različnih kategorijah bolniških blagajn je tedaj mogoče zadostiti dolžnosti obveznega zavarovanja proti boleznim. Prave prisilne blagajne pa so samo okrajne bolniške blagajne, kajti vsakdo, ki je podvržen obveznemu zavarovanju proti boleznim, mora biti član okrajne bolniške blagajne, če ne more dokazati, da je že član kake druge izmed imenovanih vrst bolniških blagajn, in le dejstvo, da je član kake druge po zakonu dopustne blagajne, zamore ga oprostiti dolžnosti biti član okrajne bolniške blagajne. Zato pa so tudi vse druge bolniške blagajne zavezane, vsakega, ki iz njih članstva izstopi v 14 dneh naznaniti politični oblasti prve inštanice, da ga zamore ta prisiliti, da se zavaruje v okrajni bolniški blagajni.

Sedaj pa poglejmo, kaj nudi bolniška blagajna svojim zavarovanim članom. Vsaka bolniška blagajna je zavezana svojim članom v slučaju bolezni dajati bolniško podporo. Ta bolniška podpora pa obstoja v zdravniški pomoči, v zdravilih, bolniščini in v slučaju smrti tudi v povračilu pogrebnih stroškov. Zakon pa določa natanko, kolika mora biti najmanjša in kolika sme biti najvišja bolniška podpora, ki jo daje bolniška blagajna.

Najmanjša bolniška podpora, ki jo dopušča zakon in katero mora dajati tedaj vsaka bolniška blagajna svojim obolelim članom obseza sledeče: brezplačno zdravniško pomoč in potrebna zdravila takoj od prvega obolenja naprej in, če trpi bolezen več kot tri dni in je bolnik za delo nezmožen, od prvega dneva obolenja dalje tudi še bolniščino, ki znaša 60 odstotkov v sodnem okraju navedenega zaslужka navadnih delavcev. To bolniško podporo mora dajati bolniška blagajna ves čas, dokler trpi bolezen, in če ta ne jenja popreje, najmanj 20 tednov. V slučaju smrti pa mora zaostalim umrlega povrniti pogrebne stroške in sicer najmanj v dvajsetkratnem znesku, označenega dnevnega zaslужka.

Višino v sodnem okraju navadnega dnevnega zaslужka navadnih delavcev določa od časa do časa politična oblast prve inštanice in sicer posebej za moške, posebej za ženske in posebej za odrasle in mladoletne delavce. Pri tem določilu praša za mnenje okrajni odbor in v deželah, kjer okrajnih odborov ni, svoje zaupne može.

Mesto brezplačne zdravniške pomoči, potrebnih zdravil in bolniščine pa zamore bolniška blagajna nuditi svojemu obolelemu članu tudi prosto zdravljenje in oskrbo v kaki bolnišnici, kateri seveda ona stroške povrne, v kolikor sega njena dolžnost.

To je tedaj minimum bolniške podpore, ki ga določa zakon. Blagajničen statut pa zamore določiti tudi večjo bolniško podporo, a tudi tu stavi zakon gotove meje. Tako ne sme dnevni zaslужek, ki naj služi kot podlaga za odmero bolniščine, nikdar presehati 4 kron. Bolniščina ne sme več iznašati kot 75 odstotkov dnevnega zaslужka, ki se je določil za podlago pri njeni odmeri. Bolniška podpora se ne sme dajati dlje kot eno leto in za pogrebne stroške ne sme blagajna povrniti več kot 100 kron.

Tako je tedaj v zakonu natanko določeno, koliko mora bolniška podpora najmanj in koliko največ znašati.

Kar se tiče bolniščine, naj omenimo še nekaj. Rekli smo, da določa zakon, da daje bolniška blagajna bolniščino le tedaj, če trpi bolezen več kot tri dni in je bolnik nezmožen, sam si kaj zaslužiti. V tem slučaju pa daje blagajna bolniščino od prvega dneva obolenja dalje. Če toraj bolezen ne trpi dlje kot tri dni in bolnik ni za delo nezmožen, ne dobi bolniščine. To pa določa zakon radi tega, da oprošča blagajno skrbi za veliko število neznatnih obolelosti, ki ne trpe čez tri dni in ne povzročajo nezmožnosti za delo, zlasti pa zato, da onemogoča simulacije, ki so pri boleznih, ki ne trajajo čez tri dni, lahko mogoče. Če pa trpi bolezen dlje kot tri dni, izplača bolniška blagajna bolniščino od prvega dneva obolelosti dalje.

Kakor določa tedaj zakon o zavarovanju delavcev proti nezgodam štiritedensko karenčno dobo, po preteku katere šele začne zavarovalnica izplačevati zavarovalno rento, tako določa tudi ta zakon karenčno dobo ki pa znaša le tri dni.

Izplačuje pa se bolniščina vedno za en teden skupaj in sicer za nazaj.

(Dalje prihodnjic.)

Zdravstvo.

Kaj je dolžna občina skrbeti.

Skrb za zdravstvo zadeva državo in občino, v gotovem oziru pa tudi deželo.

Koliko pripada zdravstvene službe državi in občinam, je določeno v zakonu z dne 30. aprila 1870. l. (drž. zak. št. 68.). Po tem zakonu mora oskrbovati vsaka občina ali sama zase ali pa v družbi s sosednjimi občinami vsa opravila, ki so občinam naložena po državnem zakonu glede izvrševanja zdravstvene policije in glede zdravstva sploh (nadzorstvo o izvrševanju zdravstvenopolicijskih predpisov za javne prostore, stanovanja, živila itd., skrb za odpomoč ob epidemičnih boleznih, ogledovanje mrličev, nadzorovanje privatnih zdravstvenih zavodov in porodišnic, evidenca o najdencih, gluhonemih, umobolnih in bebcih, ki niso obskrbovani v zavodih, in skrb za take ljudi, zdravstvenopolicijsko nadzorstvo živinskih semenjev itd.).

Razen stolnih mest ne opravlja teh opravil nobena druga občina sama zase, nego je združenih v ta namen po več občin v posebne skupine. Ozemlja teh združenih občin se imenujejo zdravstvena okrožja.

V zdravstvenih okrožjih vodi zdravstveno službo poseben zastop, katerega voli zbor, sestavljen iz članov občinskih zastopov vseh občin, ki spadajo k zdravstvenem okrožju. V vsak zastop pa pošlje tudi deželni odbor svojega zastopnika, ker mu pristoji v administrativnih zadevah zdravstvenih zastopov neko nadzorstvo, dasi drugače aktivno ne deluje v zdrav-

stvenih zadevah, o katerih je govor v zgoraj navedenem državnem zakonu iz l. 1870.

Stroške za izvrševanje zdravstvene službe pokriva vsako okrožje s posebno zdravstveno doklado od predpisanih neposrednih državnih davkov. Plače zdravnikov (okrožnih zdravnikov), ki jih imenuje deželni odbor v sporazumu občin za vsako zdravstveno okrožje po predlogu dotičnega okrožnega zastopa, pa se izplačujejo od l. 1888. dalje po določenih zgoraj navedenega prvotnega, oziroma sedaj veljavnega novega zakona glede uvedbe zdravstvene službe na Kranjskem iz deželnega zaklada, ki prejema v ta namen del zgoraj navedene zdravstvene doklade. Ta del zdravstvene doklade za deželni zaklad je znašal do konec l. 1900. največ 2% od predpisanih neposrednih davkov, od 1. januarja 1901. l. dalje pa znaša za občine, ki so sedež okrožnih zdravnikov, največ 3%, a za druge okrožne občine največ 2% od davčnega predpisa.

Plače zdravnikov in preskrbnine pa niso edini stroški, katere je plačevati deželi v zdravstvene namene. Razen zgoraj navedenih zakonov o uredbi zdravstvene službe obstoje namreč še druga določila, ki vežejo deželo glede plačevanja raznih drugih stroškov v zdravstvene namene. Od teh drugih stroškov naj omenimo najprej stroške za cepljenje koz, ki obstoji že od l. 1836. Cepljenje koz vodi in nadzoruje država, stroške pa plačuje dežela. Ti stroški, ki znašajo na leto kakih 10.000 K, obsegajo potne stroške in dijete zdravnikov ter stroške za animalno cepivo. K stroškom za cepljenje spadajo tudi premije zdravnikom, ki se pri cepljenju odlikujejo. Premije so tri in znašajo vsako leto 314 K.

Posebna vrsta stroškov v zdravstvene namene so dalje bolniški oskrbni stroški, ki jih ima dežela plačevati za bolnike na podlagi ministrskih naredb z dne 6. marca 1855. l. in z dne 4. decembra 1856. l., ako ni drugega plačnika (delodajalec, bolniška blagajnica, bolnik sam, premožni sorodniki bolnikovi, preskrbovalni zavod, ako je bolnik njegov oskrbovavec, justični erar, ako je bolnik kaznjene). Toda dežela je primorana plačati bolniške stroške le takrat, ako je bil dotični bolnik zdravljen v kaki javni bolnišnici in je kranjski pripadnik. Oskrbnih stroškov za bolnike, zdravljene v privatnih, ne-javnih bolnicah, dežela ni vezana plačevati. Nje tudi ne zadenejo oskrbni stroški za neozdravljive bolnike, ker morajo za take bolnike skrbeti domovne občine.

Če se zdravi bolnik v javni deželni bolnici, ne plača dežela zanj naraslih oskrbnih stroškov neposredno, nego jih poravnava, kolikor jih ni pokritih drugače (od plačnikov), s tem, da pokriva primanjkljaje bolniškega zaklada, katerega upravni predmet je javna deželna bolnišnica v Ljubljani. Če pa je bil bolnik zdravljen v kaki drugi javni bolnici, najsi bo v Avstro-Ogrski ali v inozemstvu, tedaj se

plačajo nepokriti oskrbni stroški neposredno dotični bolnici.

Toda glede teh stroškov dežela ni direktno vezana, marveč jih pokriva le bolj prostovoljno. Zategadelj jih prištevamo izvečine k nestalnim stroškom za zdravstvo.

Razne vesti.

Občinski odbor v Srednji Vasi v Bohinju je sklenil, da vse uradne vloge kolekuje s kolekom družbe sv. Cirila in Metoda. Narodno zavedne občine posnemajte!

Občina Žiri namerava zgraditi posebno uradno poslopje, v kojem bi poleg občinskega urada bilo nastanjeno tudi orožništvo in boletni urad. Mnogih občanov želja pa je, naj bi se v novem uradnem poslopiju napravilo prostore za javno ljudsko knjižnico in večjo dvorano za shode, dramatične predstave, ki bi bila porabna obenem za telovadnico, tako bi imela tudi društva v občinskem poslopiju svoj dom, s čemer bi se gotovo povečali dohodki poslopija, omogočilo pa tudi društvom uspešneje vršiti svoje naloge.

Za napravo načrtov za radovljiški vodovod je darovala gospa Josipina Hočevar v Krškem znatno svoto 4000 K.

Globe nad 40 K za ubožni zaklad se morajo pridružiti glavnemu premoženju ubožnega zaklada ter v ta namen obrestonosno naložiti. O tem je poročati vsakikrat deželnemu odboru, ki ima nadzorovati gospodarsko upravljanje ubožnega zaklada.

Nove tiskovine. Za neko občino je tiskala naša tiskarna tiskovino za kazenski register. Ta obrazec se razlikuje od prejšnjih tiskovin v tem, da se enemu kaznencu vpiše lahko več razzodbb, kar je radi lažjega pregleda zelo umestno. Tudi za volilne imenike smo pripravili nove praktične tiskovine. Občine, ki si nameravajo omisliti kako izmed teh tiskovin, naj zahtevajo od upravnštva naše tiskarne vzorce.

Poštnina za pisma se zviša, in sicer zadene za sedaj zvišanje 10-vinarske znamke za 2 vinarja. Zvišanje bo neslo erarju na leto 8 milijonov kron, ki se porabijo za zboljšanje plač poštanim uslužbencem.

Prebivalstvo mesta Pariza se po podatkih zadnjega ljudskega štetja ni niti daleč v tej meri pomnožilo, kakor je bilo pričakovati. Dosedanji podatki kažejo, da je število prebivalstva od leta 1901 naraslo za 60.000 duš, da je v vsem prebivalcev v Parizu 2.720.000; optimisti pa so pričakovali, da jih bo nad 3.000.000.

Iz uradnega lista. Oddajajo se po licitaciji sledeča dela: poprava bistriškega mostu pri Domžalah in prenovitev radomljskega mostu, prezidava zidu na Tržaški cesti km 23,0, zgradba shrambe in hiše za cestarja na Viču, dva snežna pluga in gradbeno blago. Licitacija dne 15. majnika 1906 ob 9. dopoldne pri stavbnemu oddelku kranjske deželne vlade. — Pri

ustanovi baron Karol Flödniggovi za slepe in pri ilirski ustanovi za slepe je z začetkom šolskega leta 1906/07 podeliti dve mesti na šoli za slepe v Lincu. Prošnje do 1. julija na c. kr. dež. vlado. — Mesto pomožnega sluge se odda pri okrajnem glavarstvu v Postojni. Prošnje do 20. maja t. l.

Zavod sv. Nikolaja v Trstu je razposlal županstvu sledeči oklic: Osem let že deluje zavod sv. Nikolaja v korist zapuščenim brezposelnim dekletom. V teku tega časa sprejel je zavod v svoje varstvo nad 6000 deklet. Od vseh delov slovenske domovine so se dekleta le sem zatekala in morda ni bilo županije, da ne bi bila po kakem dekletu zastopana. Kaj pa ponuja zavod tu službujočim dekletom? Za malenkostno ceno, v potrebi tudi brezplačno daje stanovanje in hrano. Posreduje za dobre i poštene službe. Nadzoruje dekleta v verskem in nravnem obziru. Trudi se s predavanji in s knjižnico za njihovo izobrazbo in skrbi po močeh, da se izurijo in izuče dekleta v vseh strokah gospodinjstva. V stiskah je zavod dekletom varno zavetišče, v potrebah ponuja jim gotovo pomoč. V zavodu so dekleta kakor doma. Kdo vodi zavod? V odboru so odlične slovenske gospe, nekaj zavednih službujočih deklet in en duhovni voditelj. Tako sestavljen odbor jamči, da bode zavod vsestranski uspeval in napredoval. Ker so stroški za vzdrževanje tako potrebnega in koristnega zavoda precejšnji, prosi uljudno podpisani odbor to slavno županstvo, da blagovoli nakloniti zavodu malo podporo. Slavno županstvo naj posebno blagohotno uvaža okolnost, da človekoljubna in rodoljubna naša naprava, ki se zavzemlje čestokrat za naša zapuščena in bolna dekleta, prihranjuje občinskim blagajnam marsikatero stroške. Prosi se uljudno, pomagajte nam vršiti to težko nalogo in misijonsko delo. Karla Ponikvar, predsednica. Roža dr. Gregorinova, podpredsednica. Maša Grom, blagajničarka. Olga Sancin, tajnica, Fran Guštin, duh. voditelj.

Meteor, mesečni pregled. Minoli mesec mali traven je bil srednje topel, vetroven in dosti moker. — Opazovanja na toplomeru dajo povprek v Celsijevih stopnjah: ob sedmih zjutraj 5,3°, ob dveh popoldne 14,4°, ob devetih zvečer 9,0°, tako da znaša srednja zračna temperatura tega meseca 9,6°, za 0,1° pod normalom. — Opazovanja na tlakomeru dajo 736,7 mm kot zračni tlak tega meseca, za 0,7 mm nad normalom. — Mokrih dni je bilo 14; padavina, dež in malo snega znaša 79,3 mm. — Imeli smo dve nevihti, štirikrat zjutraj meglo; med vetrovi se je najbolj oglašal jugozahodni. — Tekočega meseca velikega travna pride luna 11 krat ob polnoči v zemljino obližje.

Most do Adrije. Gospodstvo od Severnega do Jadranskega morja, to je geslo Nemcev. Slovenske dežele so tisti del, ki še ni premosten. Toda nemška samogoltnost upa, da bo nemški most do Adrije kmalu dodelan. V kratkem bo otvorena nova alpska železnica, in Nemci se bodo vsipali kot lačne kobilice v naše dežele. Komaj so začeli graditi novo železnico, že so se oglasili čuki na nemških hrastih, in preroko-

vali konec slovenskemu življu. In čem bolj se bliža čas otvoritve, tem bolj se glasi skovikanje teh mrtvaških tic. Drzno zahtevajo nazaj, kar je „bilo že prej njihova posest“. V koru nemških slavofagov čujemo pa tudi glasove naših nemških sodeležanov. To nam dokazuje neki spis v „Deutsche Alpenzeitung“. Neki Baumgartner iz Monakova popisuje tu v „Kreuz und Quer“ potovanje po slovenskih deželah. Naslov je prav primeren, zakaj ves spis je precej „kreuz und quer“. Vseh napak mu pač ne moremo popraviti, hočemo navesti le nekatere debelejše. Podkorenska Sava (Dolinka) mu je ista kakor Savica, katero prestavi s „kleine Sau“. Podučil nas je tudi, da leži Bohinjsko jezero ob Karavankah in Kamniških planinah. Tudi nas je ta mož šele naučil imena naših gora. Tekmeca mogočnega Triglava smo vedno imenovali Škrlatica in Suhi plaz. Baumgartner je moral priti iz Monakovega, da je dognal, da moramo pisati „Šcerlatika in Sutni plag“. Tega mu pač ne moremo zameriti. Zakaj Nemcu je malenkost, prelivati jezera iz ene doline v drugo, in spakedranje krajevnih imen mu je že prišlo popolnoma v meso in kri. Toda, kar se pa tiče etnografičnih in zgodovinskih opazk, skuša nas Baumgartner prepričati, da je velik učenjak. Kot zgodovinar nam priznava, da so posedli Slovenci že ob preseljevanju narodov sedanje slovenske dežele, obenem pa bije na svoje velikonemške prsi in trobi v svet, da so se kmalu ponemčili. Hiše, narodna noša, domača umetnost, celo znamenja ob potu mu kažejo, da je tu nekdanj vladal nemški vpliv in nemški živelj. Krajevna imena, kakor Birnbaum, Lengenfeld, Assling, Kronau itd. ga popolnoma prepričajo, da je tod stanovalo nekdanj nemško prebivalstvo, katero se je sčasoma poslovenilo. „Mi vidimo torej“, kliče mož, „da prizadevanje utrditi nemški vpliv tam, kjer bi ne smel potrebovati podpore, ni prazno. Dovršitev novih železnic bo pripeljala Kranjski mnogo tujcev; večinoma bodo pristaši nemškega planinstva, katero bo gotovo mnogo storilo za ojačenje nemštva.“ Baumgartnerju se pri teh mislih odpre krasen razgled v nemško bodočnost. Mi pa komaj čakamo, da se izpolni njegove želje; vsaj upamo, da bodo njihovo „kulturo“ oblizale tudi naše krave. Možu so se namreč na potu v Rožico jako zamerile, ker ga niso prijazno sprejele. Toda šalo na stran! Baumgartnerjev spis in drugi članki te vrste nam kažejo, da mislijo Nemci, da so z novimi alpskimi železnicami že postavljeni stebri nemškega mostu. Mostnice pa nameravajo naši Nemci s svojimi brati iz „rajha“ kmalu položiti. Veliko pomoč pričakujejo od nemškega alpinizma. Postaviti jim moramo nasproti slovensko turistiko. Zato ne smemo smatrati „Slovenskega planinskega društva“ več za golo športno društvo, marveč za močen branik v obrambi slovenstva. Veliko je že storilo to društvo za slovenski značaj naših planinskih krajev in s tem postavilo močen jez nemškemu alpinizmu. Brezobzirno naj nastopa proti sekcijam nemškega planinskega društva na slovenskih tleh. Ko se je pred leti zgradila koča na Kredarici, je pozvala be-

rolinska sekcija nemškega planinskega društva vse planince, naj pridno zahajajo v naše kraje in obiskujejo edino le nemške koč. Tako se obnašajo nemški gostje na naših tleh. In mi naj imamo nanje še kake ozire? Boj nemški pohlepnosti na vsej črti, mora biti geslo vsakega zavednega Slovenca.

Dopisi.

Bled. Županstvo je izdalo tiskano poročilo o občinskem gospodarstvu v letu 1905. Iz obč. računa, ki ga je občinski odbor v seji dne 4. pr. m. soglasno odobril, posnemamo sledeče. Vseh dohodkov je bilo 23.578'90 K, troškov pa 23.106'89, prebitka toraj 472'01 K. Med dohodki so važnejše postavke: Občinski lov 360 K, globe 638'82 K, posojilo za postajno cesto v Zaki 3000 K, pristojbine klavnice 1232'56 K, darila za ubožni zaklad 413'78 K, pasji davek 218 K, 10 odstotkov užitninska doklada 588'22 K, občinska doklada na žganje 3107'18 K. 60 odstotkov obč. doklada na neposredne davke 11.946'18 K. Med stroški pa: Potrebščina za obč. urad 747'10 K, plača tajniku 1120 K, plača slugi in redarjema 1046'31 K, šolske potrebe za 4razr. ljudsko šolo 665'82, prispevek obrtni nadaljevalni šoli na Bledu 150 K, gasilnemu društvu 200 K, za obč. reveže 2181'13 K, podpora zdravniški komisiji za cestno razsvetljava 588'22 K, poprava obč. potov in kanalizacija 2232'09, podpora cerkovniku 300 K, doplačila za vojaške priprave in nastanjenje 277'60 K, nakup inventarja za klavnico in za obč. pisarno 319'44, amiteta obč. dolga 1972 K, obč. klavnica in ledenica 3810'25 K, pot na postajo iz Zake 2768'01 K, šolske potrebščine za šolarje 394'08 K, gozdna pota 787'40 K, načrti vodovoda in svet 1725 K, letnina deželni zvezi za povzdigo prometa s tujci 100 K. Občinsko premoženje tvori: ljudska šola na Bledu 44.233 K, klavnica 14.235'87 K, parcela na Osojnici 300 K, premičnice v obč. pisarni 719'02 K, vrednostne pravice obč. lova 500 K, vloga pri poštni hranilnici 100 K, premoženje ubožnega zaklada 8533'85, gotovina v blagajni 496'41 K, skupaj 69.118'15 K. Občinska pasiva znašajo: Ostanek dolga za stavbo ljudske šole 25.425'07 K, ostanek posojila pri mestni hranilnici ljubljanski 7905'52 K, ostanek dolga za klavnico in ledenico 6495 K, zaostanek plačila za vodovod občine 500 K, posojilo za zgradbo ceste iz Zake 3000 K, skupaj 43.325'59 K. Čisto imetje občine Bled je vredno 25.792'56 K. Županstvo Bled je prav umestno storilo, da je izdalo tiskan občinski račun, na ta način pride najlaže v roke občanom, ki so vsi enako interesirani na občinskem gospodarstvu.

Iz Štajerske. Županski shod v Rogatcu dne 6. t. m. se je obnesel prav dobro. Navzočih je bilo nad 50 vrlih in zavednih slovenskih kmetov, županov, svetovalcev in odbornikov rogaškega okraja. Z zanimanjem so sledili posameznim točkam, z navdušenjem sprejeli sklep, da si ustanovijo župansko

zvezo za rogaški okraj in odobrili so tozadevna pravila. Predsednik shodu je bil g. Vinko Žurman, podpredsednik, g. Franc Mikuš, zapisnikar g. Alojz But. V pripravljalni odbor županske zveze so voljeni gg. V. Žurman, Janko Žurman, Alojz But, Janez Smolejin Franc Mikuš. — G. Kušec je predlagal, da pošljejo zborovalci v Šoštanj na veliko narodno slavnost vrlim narodnim Šoštanjcem iskrene pozdrave, kateri predlog se je navdušeno sprejel. — G. But omenja bodoče državnozbornske volitve ter izraža željo slovenskih kmetov, naj bi se postavil kandidat, ki pozna in čuti kmečke težave in skrbi. K stvari govori še g. Vinko Žurman, g. Kušec in drugi. — Konečno se predlaga, da pošljejo zborovalci vodstvu hrvatskega naroda, ki si je v minuli tridnevni težki borbi priboril zmago nad Khuenovim tiranstvom, iskrene čestitke. Tudi ta predlog se z navdušenjem sprejme. — Županski shod v Rogatcu je pokazal, kako se je naše kmetsko ljudstvo začelo zanimati za vsa vprašanja javnega življenja. Slovenski občinski možje! Na poti izobrazbe in organizacije vztrajajte!

Vprašanja in odgovori.

30. Vprašanje. Županstvo Postojna.

Nekateri tržani glavne občine P. so si prilastili v sosedni vaški občini s kupnimi pogodbami zemljiške parcele. Je li upravništvo te vaške občine prej kot slej obvezano, vzdrževati obstoječa poljska pota, — ali zadene napominane sedanje posestnike povrniti vaškemu upravništvu troške za popravo poljskih potov?

Odgovor:

To zavisi od tega, služijo li zadevna pota občnemu prometu, ali le dotičnim posestnikom, kojih zemljišča vežejo med sabo. V prvem slučaju bi bila to javna pota, ki bi jih morala vzdrževati občina, v drugem slučaju pa skrbijo posestniki sami za vzdrževanje. Ne umejemo, zakaj zahteva nakrat vaško upravništvo povračila vzdrževalnih troškov, ako je doslej samo vzdžavalo ta pota?

31. Vprašanje. Bralno društvo v Biljani.

1. Mora li bralno in pevsko društvo imeti dovoljenje za prireditev veselice, obstoječe iz petja, igre in plesa dotičnega županstva, oziroma ali županstvo lahko zabrani prireditev take veselice?

2. Ali mora tako društvo v področju druge občine brez dovoljenja županstva te občine prirediti tako veselico?

Odgovori: 1) Društvene priredbe je v zmislu društvenega zakona z dne 15. novembra 1867 drž. zak. št. 134 naznanjati okrajnim političnim oblatvom (okr. glavarstvom) in so taka naznanila po §. 16 i. z. koleka prosta.

2. Društvene veselice je naznanjati tistemu okr. glavarstvu, v kojega okolišu se veselica vrši. Županstvo samo ne more prepovedati društvene veselice.

Ljubljansko barje in njega osuševanje.

Poročal nadinženir **Ivan Sbrizaj**.

(Nadaljevanje.)

Ta kanal bi imel odvajati visoke vode, vrhutega bi pa služil tudi v obrambo. Stroški so bili preračunjeni po takrat veljavni valuti na 38.000 goldinarjev. To delo pa se ni izvršilo.

Leta 1667. je nastopil neki Markovič, lajik v tehniških stvareh, z novim načrtom, po katerem naj bi bil kanal za Gradom le tri sežnje širok in 4 sežnje globok. Tudi to delo, ki je bilo preračunjeno na 8000 gld., se po sreči ni izvršilo, kajti pomagalo ne bi bilo prav nič.

Povodnji pa so postajale vedno neznosnejše, tako da so se pričeli „puntati“ še celo prebivalci Planinske doline radi nezadostnega odtoka vodá v Ljubljani; oni so namreč bili mnenja, da je to vzrok njih povodnji, dasi je Planinska dolina za 150 m višja od barja in je poleg tega le po podzemskih pritokih vezana ž njim. Planinci so svojo ogorčenost tudi vidno pokazali, prišli so namreč v Ljubljano ter podrli jez in mlin za škofijskim poslopjem.

Prvi mož, ki je idejo o osušenju barja takorekoč v dejanje spravil, je bil Zorn pl. Mildenheim. Zorn je leta 1760. na pristojnem mestu predlagal, da osuši in izkultivira 215 oral, ležečih na južnovzhodni strani tržaške ceste, če se mu ta svet brezplačno odstopi. Ta plemenita ideja je pa zadela na velik odpor, češ, da bo z osušenjem tega sveta lov zelo oškodovan. Zornova prošnja je bila tudi v vseh instancah odbita. Preplašilo pa ga tudi to ni; vložil je leta 1762. prošnjo na cesarja in dobil dovoljenje, da sme nameravana dela izvršiti. Uspeh je bil nepričakovano ugoden, dasi je bilo, kakor še dandanes, mnogo slabih, oziroma krivih prorokov.

Cesarica Marija Terezija, videča Zornove uspehe, je sklenila celo barje posušiti.

Jezuvitski pater Gabriel Gruber, profesor mehanike v Ljubljani, je dobil časten poziv, dotične načrte izdelati in delo izvršiti. Načrt je obsegal:

1.) poglobitev Ljubljanice v mestu s proračunjeno vsoto 74.270 gld.,

2.) napravo kanala za Gradom s stroški 82.745 gld., torej s skupno vsoto 157.015 gld.

Po odobritvi načrta na najvišjem mestu se je pričelo leta 1772. z delom. Zaradi vrdrževanja prometa za Gradom se je nasvetovala tudi naprava kamenitega mostu z zatvornicami, s katerimi bi se mala voda na barju po potrebi uravnala.

Ob izvrševanju tega ogromnega dela se je pa pokazalo, da Gruber ni povsem kos svoji nalogi. Vsled tega se je nadaljevanje tega dela izročilo ženijskemu majorju Strupiju. Z veliko slavnostjo je bil kanal 25. novembra 1780. l. otvorjen. Stroški za kanal z mostom vred so znašali 200.000 gld. konv. denarja.

Težave pri izkopu Gruberjevega kanala so bile velike, ker se je svet vsled geološke formacije večkrat in občutno posedel. Po otvoritvi kanala se je znižala talna voda na barju za 70 cm, tudi povodnji so precej ponehale, više ležeča mesta so se osušila, nastale so zopet njive in travniki.

Opombe vredno je, da se je ustanovila leta 1798. neka premogovna družba na Niževavstrijskem, ki je nameravala napraviti kanal iz Trsta na Dunaj; vsed te naprave bi se imelo barje nekako indirektno osušiti.

Po dokončanih francoskih vojskah je naročil cesar Franc I. ki je barsko vprašanje zasledoval s posebnim zanimanjem, dvornemu stavbnemu ravnatelju Franceskoniju, naj izdela načrte za temeljito osušenje in za kultiviranje barja. Franceskonij je predložil leta 1819. svoje mnenje o nadaljnjih izvršitvah in stroškovnik, ki je obsegal sledeče točke:

a) odpravo mlinskih jezov . . .	150.000 gld.
b) napravo odvodnih jarkov na barju	250.000 „
c) „ boljšega odtočja . . .	300.000 „
skupaj . . .	700.000 gld.

Ta dela, ki bi bila za kulturo barja velikega pomena, se niso izvršila, pač pa je leta 1821. osuševalna komisija pod predsedstvom Schemerla nasvete Franceskonija bolj površno pretresovala in skrčila potrebščino na 112.032 gld. Pa tudi ta skrčeni nasvet komisije je ostal skoraj docela le na papirju, kajti izvršil se je le Kodelijev prekop, ki je bil leta 1828 otvorjen, s stroški 34.050 gld. in še nekatera manjša dela.

Ta Kodelijev prekop ter tudi delna poglobitev Ljubljanice in odprava jezov so vplivali ugodno na barje, ki se je mestoma toliko osušilo, da so nastale tudi sredi njega njive in travniki.

V poznejših letih so se osredotočila osuševalna dela le bolj na barje samo, napravili so se novi jarki, obstoječi so se čistili, pa tudi z napravo cest in potov se je pričelo.

Leta 1860. so prišla osuševalna delu v nov tir, in sicer s tem, da se je odobril leta 1857. načrt ministrskega svetnika Bayerja za poglobitev Ljubljanice in Gruberjevega kanala. Po tem načrtu bi se imele visoke vode za 4 črevlje znižati. Delo je bilo l. 1867. dokončano ter je stalo okroglo 200.000 gld., sedanji Karlovški most pa še posebej 74.000 gld. Tudi Zornov kanal bi se imel takrat poglobiti; ko so pa leta 1868. z delom pričeli, so naleteli na dnu na milko; vsled tega so se že izkopani profili zopet zasuli in delo opustilo. Spričo tega se je prihranilo 60.000 gld., ki tvorijo danes en del takozvanega močvirskega zaklada.

Ravno imenovana dela sta imela mnogo uspehov za izboljšanje našega barja, novi, dosedaj neplodni deli so se pridobili kulturi. S preobilnim rezanjem šote in neracijonalnim nje sežiganjem se je pa kesneje barski svet znižal za toliko, da so se pričele zopet ponavljati povodnji.

Ni torej čuda, da se je iznova obudila misel, v nebo kričeče nedostatke odpraviti; zasluga, da je zopet prišlo na dnevni red temeljito osuševanje in odpravo povodnji, gre novi korporaciji, kateri se je takorekoč blagor barja izročil v roke, in to je glavni močvirski odbor.

Do leta 1877. je opravljala administracijo barja, oziroma dela na njem, pred vsem trebljenje jarkov itd. c. kr. deželna vlada. Dne 23. avgusta 1887. l. pa je izšel deželni zakon z določbo, naj se izroči oskrbovanje barja prej imenovani korporaciji. Površje barja, kolikor naj ga oskrbuje močvirski odbor, se je določilo na 15.138 ha — 26.300 oral.

Poprej je bil vedno govor o 32.000 oralih; iz tega se da sklepati, da so do leta 1877. izvršena dela 5700 oral trajno osušila.

Leta 1880. je sklical močvirski odbor z dovoljenjem c. kr. poljedelskega ministrstva ekspertizo, ki je imela v principu določiti vse ureditve in potrebne uravnave v svrhu popolnega osušenja barja. V tej ekspertizi so bili naslednji inženirji: c. kr. višji stavb. svetnik Indra iz ministrstva, Salvini iz Milana, Vicentini iz Trsta in Podhagsky z Dunaja.

Pod predsedstvom načelnika takratnemu močvirskemu odboru, gosp. dr. Josipa Koslerja, dne 26. aprila 1880. leta tvorjeni ekspertezi se je izročilo 28 vprašanj v razmotrivanje. Ekspertiza je na to podala obširno svoje mnenje glede melioracije barja in je sestavila tudi program, kako naj se izdela načrt za popolno osušenje.

V seji z dne 10. maja 1880 l. so predložili eksperti svoje obširno poročilo dotični komisiji. Naj le omenim, da je zastopnik c. kr. vlade, svetnik Avg. pl. Fladung, obljubil, da bo vlada najkrepkeje pospeševala to važno kulturno delo. Deželni glavar vitez Kaltenegger je posebno zahvalno poudarjal, da niso eksperti mislili na palijativna sredstva, ampak na korenito odpomoč; pristavil je še končno, da bo dežela to delo na vso moč podpirala. Ljubljanski župan Laschan je poudarjal važnost v ekspertizi označenih del z gospodarskega in zdravniškega stališča za mesto Ljubljano, katerega se uresničenje tega kulturnega dela še posebno tiče.

Naprava podrobnih načrtov se je meseca junija 1881. l. oddala inženirju Podhagskemu, ki je napravil tri načrte, izmed katerih se je takozvani „alternativni načrt“ za izvršitev odobril.

Inženir Podhagsky je vrtal po vsemu barju na 749 mestih, da je mogel natančno določiti lego spodnje plasti, takozvane polzarice. Na podlagi vrtanja in nivelov je napravil več prečnih prerezov čez vso barsko dolino. Rezultati vrtanja in ti prečni profili so pa pokazali, da se spodnja plast ne bo povsod osušila, če se visoka voda na erarnem vodomernem kolu za 2'0 m zniža, ter da bo treba dotične dele barja še nadalje, torej tudi po izvršeni regulaciji kot barje obdelavati. Površje onih delov barja, kateri se ne bodo popolnoma

osušili, meri 3000 ha, to je petino vsega barja. Na teh 3000 ha se pa ni moglo ozirati, kajti spodnja plast leži še za 1'70 m do 2'50 m globokeje nego že za 2 metra znižana visoka voda. Tehnično izvršeno bi bilo sicer tudi osušenje teh 3000 ha, ali stroški bi ne bili v nobenem razmerju k pridobitvi. Nikakor pa ni iz tega sklepati, da so ti kosi barja izgubljeni, tudi oni se bodo dali prav uspešno obdelavati.

Glavni princip je, obe strugi poglobiti in sicer tako, da bode odvajala Ljubljana 260 m³, Gruberjev kanal pa 210 m³ vode v eni sekundi. Posebne važnosti je tudi to, da se bo odtakala še nadalje večja množina male vode po Ljubljani.

Naj na kratko opišemo najprej dela, ki jih bo izvršiti v Ljubljani.

Struga Ljubljanice se poglobi — v koliko, to je odvisno od nevilskih razmer v sedanji strugi. Iz podolžnega profila je razvidno, da sedanja struga nikakor ni ravna, ampak valovita; tudi ne pada enakomerno. Največje globočine za izkop se kažejo v spodnjem delu Ljubljanice, posebno pri nekdanjem vodmatskem jezcu ob prisilni delavnici, in sicer 3'50 m, pri Frančiškanskem mostu pa 2'0 m. V mestu od Št. Jakobskega do Jubilejskega mostu dobi Ljubljana novo obrežno zidovje; v tej progji se zoži struga na 21 m. širokosti. S tem obrežnim zidovjem pridobi pa mesto tudi nove prometne proge tam, kjer jih še ni, že obstoječa obrežna pota pa se vsled zoženja Ljubljanice znatno razširijo. Količnega pomena bo ta pridobitev za Ljubljano, mislim da mi ni treba na široko razkladati, omenim le, da s tem naše mesto pridobi šele ono lice, ki se ne kaže toliko v modernosti, ampak v taki uredbi prometnih, estetičnih in zdravstvenih razmer, ki je potrebna in prikladna vsem večjim naselbinam v sedanjem naprednem času.

Vsled poglobljenja Ljubljanice se odpravi tedaj sedanji Frančiškanski most, ker ni zadosti globoko podstavljen. Tolaži nas upanje, da pride na mesto njega boljši in lepši. Lesena mosta pri Sv. Jakobu in Sv. Petru se tudi umakneta novima. V drugih delih Ljubljanice ostanejo sedanjim podobne brežine, seveda bodo primerno urejene in zavarovane, da jim voda vsled večjega strmca, torej vsled večje brzine ne bo mogla škodovati.

Kakor v Ljubljani se poglobi tudi struga v Gruberjevem kanalu, in sicer na ta način, da bo pri odcepu od Ljubljanice za približno 0'50 m višja nego struga Ljubljanice, ker se bo večja množina nizke vode po mestu odtekala. Globočine izkopa so tudi v tej strugi precej znatne in znašajo do 2'00 m. Karlovški most se zamenja z železno konstrukcijo, ker se srednji steber odstrani; seveda se odpravita tudi lesena mostova v Gornjih Poljanah in v Štepanji vasi.

(Dalje prih.)